

Din istoria cercetării monografice interbelice: Hunedoara timișană, Vinga (1938)

From the history of interwar monographic research: Hunedoara timișană, Vinga (1938)

CARMEN ALBERT*

Abstract. The establishment of the Sociological School in Bucharest by Dimitrie Gusti was carried out with the intention of monographing the entire Romanian space, a project integrated into the social reform program initiated by King Carol II. For this purpose, several regional centers were established with the aim of zonal monographic research, eventually all of which would constitute a large monograph of the nation. One such centre was the Banat-Crișana Social Institute in Timișoara, set up in 1932, with a single branch in Arad. The monographic campaigns organized from 1933 to 1942 illustrated an intense and successful activity, based on the research scheme developed by Dimitrie Gusti and the entire Sociological School. There was also an attempt at monographing in the Vinga, Hunedoara Timișană, in 1938. A memoir made by the regional inspector Ștefan Roman addressed to the Banat-Crișana Social Institute presents in detail how things happened that ultimately led to a failed project.

Keywords: sociology, monographic campaigns, legionary, memory, mayor

Introducere

Intenția Școlii Sociologice de la București de a monografia întreg spațiul României după Unirea de la 1918, s-a concretizat și în constituirea unor centre de lucru regionale care au preluat din programul Institutului Social Român de la București, al cărui autor era profesorul și academicianul Dimitrie Gusti¹.

* Cercetător științific dr., Muzeul Banatului Montan din Reșița, albertcarmen89@gmail.com.

¹ Zoltán Rostás (coord.), *Dimitrie Gusti: o bibliografie a receptării*, Editura Universității din București, București, 2020, 494 p; Zoltán Rostás, Mireille Rădoi (coord.), *Dimitrie Gusti, corespondență, acte și documente*, Editura Universității din București, București, 2017, 466 p.

Proiectul era ambițios, iar finalizarea lui ar fi fost o reușită în încercarea de reformare socială, culturală și educațională a populației rurale. Înființarea centrelor de la Timișoara, Cluj, Chișinău a însemnat un mare pas înainte pentru realizarea programului de monografiere națională. La Timișoara înființarea Institutului Social Banat-Crișana a avut din start ca țintă „documentarea metodică asupra problemelor vieții sociale și politice în acest colț de țară”². Evenimentul petrecut la Timișoara în data de 21 mai 1932 a fost amplu relatat în presă³ și considerat semnificativ prin participanți, elita bănățeană, însuși Dimitrie Gusti care venise special pentru acest scop de la București, dar și prin obiectivele care odată îndeplinite aveau să fortifice întreaga regiune de vest spre care se îndreptau și interesele vecinilor. Un merit deosebit la crearea Institutului Social Banat-Crișana l-a avut primarul orașului Timișoara, Cornel Groșorean⁴, care devenise vicepreședinte al instituției alături de primarul Aradului Cornel Radu.

În anul următor constituirii s-a înființat și filiala Arad, singura de altfel, cu același scop ca „centrul” de la Timișoara, întemeietorii fiind hotărâți să valorifice poziția geografică pentru a apăra granița în acele vremuri ale exacerbarii revizionismului: „Aradul este de prezent un oraș de graniță, care are în fața sa dincolo de linia demarcațională, două centre universitare ungurești: Seghedinul și Debreținul, unde se desfășoară o activitate științifică tendențioasă la adresa noastră. Personalul științific al fostei universități maghiare de la Cluj, care activează acum în cea mai mare parte la Seghedin se preocupă cu ardoare de problemele Ardealului, la aparență de dragul științei dar în fond determinate de binecunoscutele calcule revizioniste”⁵. Metoda de lucru era cea monografică inspirată ca și la Timișoara din Școala Sociologică de la București, practică de Institutul Social Român condus de Dimitrie Gusti. Dincolo de unele realizări popularizate prin studii publicate în „Revista Institutului Social Banat-Crișana” sau a conferințelor și comunicărilor publice, despărțământul s-a evidențiat cu cercetările monografice din comuna Sâmbăteni, singura de altfel, unde monografiștii s-au deplasat începând cu data de 23 iulie 1933, până în septembrie 1935, iar rezultatele au fost publicate în periodicele vremii⁶. Dimitrie Gusti personal a evidențiat munca cercetătorilor, atunci când i-a vizitat la Sâmbăteni,

² *** *Înființarea Institutului Social Banat-Crișana*, „Revista Institutului Social Banat-Crișana”, I, 1933, nr.1, p. 30.

³ *** *Adunarea de constituire a Institutului Social Banat-Crișana*, „Unirea română”, II, 1931, nr. 290, p.3.

⁴ Albert, Carmen, *Cornel Groșorean, biografia unei personalități (1881–1949)*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2019.

⁵ Biblioteca Județeană Timiș, *Fond Institutul Social Banat-Crișana*, mss V, vol. 93, f. 3–5.

⁶ „Școala vremii”, „Hotarul”, „Revista Institutului Social Banat-Crișana”. O analiză pertinentă a despărțământului la Negru, Andrei, *Din istoria cercetării sociale românești, Institutul Social Banat-Crișana*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1999.

în august 1935⁷. Alte preocupări monografice a avut și Traian Mager care a redactat *Monografia ținutului Hălmaგიului*⁸, respectând în mare parte structura stabilită de Școala Sociologică, și Teodor Botiș care a realizat monografia familiei Mocioni⁹.

Cercetarea monografică urma să se continue și în ale localității, dar din anumite motive s-a amânat, rezultând însă micro investigații pe anumite teme demografice, educaționale, sociale. În anul 1938 s-au publicat de asemenea considerații privind problemele economice, înființându-se și o secție economică a despărțământului¹⁰. Problemele agricole au reținut de asemenea atenția: situația culturilor agricole arădene, a zootehniei, considerându-se factori de dezvoltare economică, toate rezultatele cercetărilor publicându-se în revista „Hotarul”, pe parcursul mai multor numere. Fondată în anul 1933 de către „Ateneul Popular” din Arad, revista a devenit din anul 1936 organul publicitar al „Federației Societăților Culturale din Arad” din care făcea parte și Despărțământul Arad al Institutului Social Banat-Crișana¹¹.

Obiectivul principal al Institutului Social Banat-Crișana a fost și întocmirea unei monografii a județului Arad raportându-se la aceeași necesitate, de a cunoaște trecutul și prezentul pe diferite probleme considerate esențiale: demografice, economice, sanitare: „Pentru a ne face o idee cât mai clară despre configurația realităților sociale din județul nostru, vom extinde cercetările noastre monografice”¹². Acestui deziderat s-a înscris și încercarea de monografiere a satului de coloniști români din Hunedoara Timișană – plasa Vinga în anul 1938. Localitatea era atipică față de alte localități demult întemeiate și bine așezate. Se formase din anul 1925 prin colonizarea a 134 de familii, foști combatanți ai Marelui Război din județul Hunedoara și masivul Apuseni, care au fost așezate în pusta județului Timiș-Torontal, cu scopul de a reface demografic teritoriul pustii la granița de vest. Prin grija Direcției agricole a județului Timiș-Torontal, familiile au fost împroprietărite cu teren având suprafețe de la 0,14 ha până la 5 ha¹³.

⁷ Lupaș, Octavian, *Institutul Social Banat-Crișana- Dare de seamă despre activitatea despărțământului Arad pe anii 1935–1936*, „Hotarul”, IV, 1937, nr.1, p. 27.

⁸ Albert, Carmen, *Documentele Institutului Social Banat-Crișana, Corespondență*, II, Editura Mirton, Timișoara, 2009, pp. 352–355.

⁹ Teodor Botiș, *Monografia familiei Mocioni*, Fundația pentru literatură și artă regele Carol II, București, 1939, 476 p.

¹⁰ Cele mai multe au apărut în revista „Hotarul”, V, 1939, nr. 9, pp. 275–338.

¹¹ Ardelean, Nae, *Revista „Hotarul” din Arad (1933–1940)*, „Ziridava”, XII, 1980, pp. 599–607.

¹² Negru, Andrei, *Din istoria cercetării sociale românești*, Institutul Social Banat-Crișana, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1999, p. 117.

¹³ Trifa, Romeo, Costina, Daniel, Ionel, Hedrea, Ioan, Hedrea, Maria *Monografia satului Hunedoara-Timișană comuna Șagu-Județul Arad*, Ed. II, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2022, pp. 33, 157.

Metodă

Studiul de față își propune să reliefeze un fragment din istoria cercetării monografice după metoda școlii gustiene, iar obiectivul principal este analiza modului în care se realiza cercetarea, etapele parcurse, tehnica de investigare, finalitatea cercetării. Metoda de cercetare este analiza documentară, relaționarea cu alte seturi de documente editate sau inedite și cu periodicele vremii. În detaliu este vorba de descoperirea unui document, un memoriu redactat cu această ocazie, aflat în arhiva institutului băcănean de la Biblioteca Județeană Timiș¹⁴ care ilustrează modul în care s-a înțeles dezideratul monografierii naționale, aplicarea schemei de cercetare de sorginte gustiană, dar mai ales dificultățile întâmpinate în teren, descurajante pentru finalitatea demersului. Memoriul a fost redactat de către inspectorul de regiune pentru Transilvania, Banat și Oltenia și ilustrează un moment semnificativ din activitatea de monografiere interbelică, inițiată de școala gustiană.

Rezultate

Înainte de începerea campaniei monografice, conform schemei gustiene, se realiza o așa numită „precampanie”, etapă necesară de a familiariza viitoarea echipă cu realitățile de pe teren, asigurarea cazării, a alimentației și alte necesități, de regulă cercetările monografice presupuneau echipe de zeci de persoane, putând să dureze chiar și trei săptămâni. Metoda de cercetare monografică presupunea clarificarea acestor aspecte, drept pentru care s-a deplasat chiar de la Timișoara, de la sediul central, secretarul institutului Ion Negru și contabilul Ionescu cu un chestionar pentru obținerea de informații. În această precampanie informațiile culese erau diverse: de la locul de găzduire, resursele de hrană potențial existente, aprovizionarea cu lemn de foc, până la date ce puteau constitui începutul unei anchete monografice: mișcare demografică, originea populației, modul de lucru al pământului, influențe etnografice, istoria satului, situația bolilor sociale și altele.

Cei doi monografiști au venit în data de 22 mai 1938, în timpul slujbei de duminică și împreună cu directorul școlii, învățătorul Dăneț Niculae, primarul satului Trifa Tănase și inspectorul regional pentru Transilvania, Banat, Crișana, Ștefan Roman, autorul memoriului, au încercat să discute organizarea deplasării. Deși timpul era scurt pentru cei doi monografiști de la Timișoara care se întorceau cu trenul, totuși în semn de respect au așteptat terminarea slujbei apoi s-au deplasat la școală unde s-au ținut discuțiile. Chestionarul cu informații de bază s-a completat, apoi cei doi delegați de la Timișoara s-au îndreptat spre gară pentru a nu pierde trenul, unica posibilitate de a se întoarce.

¹⁴ Biblioteca Județeană Timiș, fond Institutul Social Banat-Crișana, mss V, vol. 8, f.1-5.

Un incendiu izbucnit la o casă pe la ora 16, a creat situația neașteptată a prezenței localnicilor la fața locului. Casa văduvei Dan Sofia a lui Tănase a ars în totalitate și tot satul se adunase să dea o mână de ajutor. Lipsa unei pompe de apă a făcut ca ajutorul să fie total inefficient. Într-un târziu, incendiul a fost stins, iar fruntașii satului au avut inspirația să decidă pe baza unei contribuții voluntare, un ajutor pentru cea păgubită care își pierduse casa.

Profitând de faptul că tot satul era adunat, inspectorul de regiune s-a gândit ca potrivit ar fi să anunțe locuitorii despre viitoarea vizită a monografiștilor. Pe scurt le-a expus că vreo treizeci de persoane vor veni de la Institutul Social Banat-Crișana pentru a lucra în comuna lor, pentru cercetări sociale, iar ei au datoria să arate că: „și noi coloniștii ne înțelegem rostul și menirea noastră de români aici la Granița Țării, unde ne-a pus statul, știm să ne purtăm bine cu acești domni, care ne vor învăța lucruri folositoare din punct de vedere social, economic, cultural”, dar și recomandarea să susțină echipa când aceștia au nevoie de ajutor. Deși de față erau și alte notabilități, adică învățătorul director și preotul, primarul a izbucnit strigând: „ascultați oameni buni, să nu credeți nimic din cele spuse de dl. Roman, astea sunt numai minciuni, nu este adevărat, domnii care au venit au sosit în comună pe jos, n-au vrut să stea să vorbească cu poporul, au plecat de îndată la gară, aceștia sunt propagandiști ai Legiunii, nu sunt oameni de treabă, trebuie dați afară când îi mai prindem în comună”. Zadarnic inspectorul și învățătorul încercau să lămurească oamenii, primarul nu s-a dat bătut, continuându-și tirada. În urma celor întâmplate, locuitorii au rămas încurcați neștiind ce să mai creadă. Inspectorul regional informat despre realizările și misiunea Institutului Social Banat-Crișana, înțelesese cât de importantă era vizita, într-o comună constituită doar din coloniști veniți din mai multe județe, în total 17 localități, așezați într-o zonă cu terenuri accidentate greu de lucrat, diversitate mare de obiceiuri și datini, care nu au avut timp să se adapteze. Ba chiar era bucuros să primească vizita unor personalități care puteau atrage atenția asupra unor probleme și astfel prin politici publice să mai ridice localitatea: economic, cultural, social. Dimpotrivă primarul părea că nu-și înțelege rolul, iar viitorul putea arăta rău cu un primar care nu agreează inițiativa unor voluntari de la un institut care se făcuse deja celebru pentru realizările sale, voluntari care jertfesc timp și energie pentru binele românesc. Mai mult decât atât, inspectorul a propus în memoriu ca primarul să fie înlocuit cu un altul „mai pregătit ca el” și mai înțelegător cum ar fi Mihăescu Solomon zis și Liliacu!

Concluzii

În încheiere, inspectorul Roman a încercat să dea greutate afirmațiilor sale, punându-se într-o lumină favorabilă, evidențiind activitatea pentru bunăstarea noii comunități constituite: implicarea pentru realizarea bisericii, a

școlii, a băncii populare, parcelarea terenurilor, reglementarea administrativă a acestei localități nou înființate. Nu știm cum s-a soluționat diferendul, cert este că cercetarea nu s-a mai realizat, însă este de menționat buna intenție a inspectorului Ștefan Roman care a considerat de cuviință să aducă la cunoștința superiorilor printr-un memoriu acest fapt, că Institutul Social Banat-Crișana are ca scop general binele tuturor, iar primarul „este așezat acolo la un loc pe care nu-l înțelege și nici nu v-a ajunge să-l înțeleagă vreodată”.

Documentul devine astfel relevant pentru istoria cercetărilor sociale în ansamblu, dar mai ales reprezintă un fragment din istoria complicată a anului 1938, când regimul democratic era la apus, iar mișcările de extremă dreapta deveniseră virulente. Episodul petrecut în localitatea Hunedoara Timișană arată deteriorarea spiritului comunitar, frica în fața extremismului și a intoleranței, percepția negativă și neîncrederea în instituții care de prea multe ori au dovedit lipsită de performanță, corupție și au înșelat așteptările. Desigur nu era vorba de institutul bănațean, însă stereotipurile s-au manifestat și în acest caz. Lectura documentului poate sugera și alte interpretări drept pentru care îl atașăm în anexă.

Bibliografie

Surse inedite

Biblioteca Județeană Timiș

Fond Institutul Social Banat-Crișana

Surse editate. Lucrări generale și speciale

Albert, Carmen, *Documentele Institutului Social Banat-Crișana, Corespondență, II*, Editura Mirton, Timișoara, 2009.

Albert, Carmen, *Cornel Grofșorean, biografia unei personalități (1881–1949)*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2019.

Botiș Teodor, *Monografia familiei Mocioni*, Fundația pentru literatură și artă regele Carol II, București, 1939.

Hotarul, Arad, V, 1939.

Negru, Andrei, *Din istoria cercetării sociale românești, Institutul Social Banat-Crișana*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1999.

Revista Institutului Social Banat-Crișana, Timișoara, 1933.

Rostás, Zoltán, (coordonator), *Dimitrie Gusti: o bibliografie a receptării*, Editura Universității din București, București, 2020.

Rostás, Zoltán, Rădoi, Mireille (coordonatori), *Dimitrie Gusti, corespondență, acte și documente*, Editura Universității din București, București, 2017.

Trifa, Romeo, Costina, Daniel, Ionel, Hedrea, Ioan, Hedrea, Maria *Monografia satului Hunedoara-Timișană comuna Șagu-Județul Arad*, Ed. II, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2022.

Unirea română, Timișoara, V, 1931.

Ziridava, Arad, XII, 1980.

Anexă

Memoriu despre cele petrecute în ziua de 22 mai 1938 în comuna de coloniști români Hunedoara-Timișană, plasa Vinga, jud. Timiș-Torontal

1. În ziua de 22 mai 1938, pe la orele 10 și ½, a venit în comună la noi dl. Negru și dl Ionescu de la Institutul Social Banat-Crișana, cu scopul de a lua unele informațiuni preliminare, s-au mai bine zis pentru a completa un chestionar cu referire la:

- dacă găsesc loc de găzduire, pentru cel puțin 30 de persoane,
- dacă se pot alimenta cu carne, zarzavaturi, ouă, păsări, lapte, la comuna noastră,
- dacă au unde să-și plaseze un mic dispensar,
- dacă au loc să așeze acolo o mică bucătărie,
- a mai luat informațiuni că, de când este înființată comuna,
- de unde sunt veniți locuitorii coloniști,
- cum lucrează pământul,
- dacă au însușit ceva din sistemul de lucru rațional al pământului de la nemți ce se află în jurul nostru cu satele,
- dacă și-a schimbat portul lor românesc, ca să împrumute alt port de la străini din satele înconjurătoare,
- a mai întrebat cum stăm din punct de vedere demografic cu nașterile,
- s-a informat care sunt drumurile cele mai bune și mai scurte precum și cele mai accesibile pentru picior și vehicule cu tracțiune animală și mecanică, de la reședința județului și a plășii până la noi în comună,
- dacă apa este potabilă în comună,
- de unde ar putea să se aprovizioneze cu lemne de foc,
- dacă sunt în comună boli sociale,
- cam cât este în prezent numărul populației de coloniști din comună,
- de când a luat ființă comuna și de când sunt veniți aici coloniștii.

Și în fine diferite alte chestiuni pe care le cuprindea chestionarul ce-l aveam la dâșii.

2. Întrucât la acea oră tot poporul se găsea la biserică-căci era duminică-au intrat și dâșii în biserică. În timpul slujbei au vorbit ceva în șoaptă cu directorul școlii primare din comună, învățătorul Danet Niculae și apoi văd că-l cheamă și pe primarul satului și apoi pe subsemnatul.

La ușa bisericii s-au prezentat cine sunt și a început apoi să spună scopul venirii lor acolo. Eu le-am spus că le dăm absolut toate informațiile necesare, dar acum să lăsăm chestiunea, până se termină slujba bisericească, căci nu-i frumos, jignim populația dacă părăsim biserica în timpul slujbei religioase și apoi poate la urmă vorbim ce va fi și cu populația. Dâșii au spus că se grăbesc că peste o oră și jumătate au tren și trebuie să plece și să lăsăm că cu populația vor vorbi la vară echipele care vin aici la noi și acum nu au așa timp mult de pierdut. În fine totuși am intrat din nou în biserică, am asistat la slujba religioasă până la terminare, dar imediat ce s-a terminat-pentru că știam că ei se grăbesc, când preotul din altar a ieșit și a spus: „cu pace să (i)eșim”, noi am și plecat și ne-am dus de-a dreptul la școală, unde am stat de vorbă pentru a-și completa chestionarul, apoi pentru că timpul erea prea scurt și că dâșii să nu-și piardă trenul am și plecat împreună pe drum spre gară, pentru ca pe drum să mai completăm verbal unele date și informațiuni timpul pentru ei fiind foarte scurt.

La școală cu acești domni am mers numai eu și cu dl. director școlar, primarul n-a mai venit cu noi. Cauza o știm.

3. După masă pe la orele 16 s-a mai întâmplat un incendiu în comună, din care incendiu a ars casa văduvei Dan Sofia lui Tănase. La incendiu s-a strâns ca de obicei tot satul, mai ales că erea sărbătoare, dar durere căci casa văduvei tot a ars pentru că, comuna nu are pompă fiind comună săracă și nou înființată.

4. După stingerea incendiului și după ce s-a luat o inițiativă particulară de preot, învățător și de noi, fruntașii satului ca să dăm o contribuție benevolă acestei văduve ca să-i mai acopere o parte din nevoile ce o copleșesc în urma acestui incendiu-am găsit prilejul cel mai potrivit, pentru a aduce la cunoștința populației că:

În vara anului acesta, va veni la noi în comună o echipă de circa 30 de persoane de la Institutul Social Banat-Crișana pentru a lucra în comuna noastră din punct de vedere social etc și pentru a da dovadă că noi coloniștii ne înțelegem rostul și menirea noastră de români aici la granița țării unde ne-a pus statul, știm să ne purtăm bine cu acești domni, care ne vor învăța numai lucruri bune, folositoare din punct de vedere social, economic, cultural etc și mai departe le-am spus la populație poate vor avea nevoie în timpul cât stau în comuna noastră de ceva concurs din partea noastră, apoi acel concurs să li se dea din toate punctele de vedere. Le-am mai spus că în timpul activității lor la noi în comună poate

vor fi vizitați de dl subprefect al județului, de dl. primpretor și poate și de alți demnitari, deci să căutăm să lăsăm impresie frumoasă etc.

Când s-a spus toate acestea, erau de față întreg satul în frunte și cu preotul satului, învățătorul director și alții. Nici n-am apucat să termin bine vorba din gură și primarul, care erea de față acolo în acel moment, a început să strige cât îl lua gura, spunând la oameni cuvintele următoare:

„Ascultați oameni buni, să nu credeți nimic din cele ce spune dl Roman, astea sunt numai minciuni, nu este adevărat, domnii care au venit, au sosit în comună pe jos, n-au vrut să stea să vorbească cu poporul, au plecat îndată la gară, aceștia sunt niște propagandiști de ai legionarilor, nu sunt oameni de treabă, trebuie dați afară când îi mai prindem prin comună etc.”

Zadarnic a încercat directorul învățător ca să-l convingă, el țipa mai departe și spunea că știe el, nu-mi pot închipui!? Ba din contră l-a insultat și pe învățătorul director spunându-i câte și mai câte și de toate, fapt pentru care sunt sigur că poate și directorul școlar-pentru a-și apăra onoarea-față de poporul din colonie, v-a reclama cazul șefilor lui sau cui crede de cuviință.

5. Populația în urma celor auzite de la primarul Trifa Tănase, fiindcă așa îl cheamă, a rămas foarte încurcată și acum nu știa ce să creadă?

6. Având în vedere scopul frumos și de mare folos pentru popor ce se urmărește de către Institutul Social Banat-Crișana;

- având în vedere că de asemenea echipe se simțea poate demult nevoia pentru a le avea vara în comuna noastră de coloniști români pentru a da îndrumări poporului și a studia la fața locului viața în comun a acestor frați români veniți pe aceste meleaguri din munții Apuseni, unde acolo din cauza terenurilor prea accidentate, s-a pătruns foarte cu greu sfânta civilizație a apusului.
- având în vedere că populația care formează colonia noastră este venită din mai multe județe și din 17 comune, unde acolo au trăit, fiecare sat și-a avut obiceiul și datinile lui.
- având în vedere că populația acestui sat, din punct de vedere: social, cultural, economic, igienic etc mai are mult de completat, pentru noi cei mai mulți și chiar pentru toți în genere și pentru interesul general al comunei, sunt bine veniți și chiar insistăm ca cei în drept să ne trimită asemenea echipe, ce au în programul lor numai binele acestui neam și acestui popor.
- având în vedere căci cu un asemenea primar care nu-și înțelege misiunea lui și nici nu-și cunoaște îndatoririle ce-i incumbă și nici nu este capabil a și le însuși și pentru a scuti comuna de vreo neplăcere în viitor, și mai ales că echipa de la Institutul Social Banat-Crișana cu asemenea oameni ca primarul, arătat mai sus, nu și-ar putea atinge scopul la sate, pentru

care oamenii din echipe jertfesc atâta energie fizică și materială, în mod absolut dezinteresăți, conduși numai de un singur gând și scop: Binele neamului românesc etc.

În interesul general al comunei cer și propun ca: primarul actual cu numele Trifa Tănase să fie schimbat de îndată și să fie înlocuit cu altul care, de ce nu, cu mult mai pregătit ca el, dar care totuși mai înțelegător. Propun aici pe: Mihăescu Solomon zis și Liliacu, Martin Ion și Trifa Tănase, fostul casier. La schimb autoritățile în drept vor face cum vor crede și dacă procedează la schimbare, să pună iarăși pe cine vor crede.

7. Subsemnatul arăt aici următoarele lucruri pe care le știe dl primpretor Pavel Manta de la Vinga și alți demnitari care au o ședere mai îndelungată pe aceste meleaguri că:

Eu am luptat din anul 1927 de am făcut pentru frații mei coloniști: biserică, școală, Banca Populară în comună, măsurătoarea și parcelarea loturilor pe care sunt așezați, trecerea loturilor în cartea funduară, recunoașterea comunei de coloniști ca comună politică, și în fine pentru orice nevoi au avut acești frați ai noștri, atunci la început și chiar și mai târziu, care pe vremea aceea picase ca din cer pe câmpiile Banatului nostru mănos, căci erau mulți din ei care nici nu mai văzuse ce au avut de văzut în Banatul Țării Românești.

Acestor chestiuni și repet având în vedere scopul ce se urmărește cu insistență ca primarul să fie înlocuit, iar echipa Institutului Social Banat-Crișana în vara aceasta să vină ca să lucreze în comuna noastră, căci ar fi trist ca înaltele noastre autorități să dea înapoi de la un scop general-ce vizează binele tuturor și al țării pentru un om, care este așezat acolo la un loc pe care nu-l înțalege și nici nu v-a ajunge să-l înțalegă vreodată.

Departa aici ar fi vorba și de repararea puțin a onoarei mele în fața populației, în fața căreia primarul ce nu-ți pricepe rostul m-a acuzat că spun minciuni și să nu mi se dea ascultare la cele ce spun că despre respectivi care vin, sunt propagandiști legionari etc.

Terminând cele de mai sus, pe care le-am expus în felul cum s-au petrecut și pentru a se preveni în viitor și o altă boacănă și mai mare sper că cei în drept vor înțalege și vor aranja la timpul lor cele ce am vrut.

Primiți vă rog de(osebitul) meu respect și marea stimă ce v-o păstrez

Inspector de Regiune
pentru Transilvania, Banat, Oltenia
(str. Avram Iancu 3, Arad, Mureș)
Roman